

בזמן ביחסייהכוחות ובהיערכות ההדדית, כפי שהיו בעת שנפתח מלחמת "אבירי" יבוצה היה צה"ל — גם אחרי כישלונותיו הקודמים — דהשוי, בשדה-הקרב, הכרעה טוטלית וחדר-שמעית, נוסף ששהיה-הימים.

זו היתה יוצרת מצב-סיום צבאי שונה בתכלית. על כל ההשלכות המדיניות ההכרחיות הנובעות (ושאלת האופן שבו צריכה היתה הממשלה לנצל ניצחון כזה איננה מענייננו כאן: תפקיד הצבא הוא לנצח במלחמתיות).

יש טענות המבססות את הקביעה שניצחון ישראלי מכריע הולם אפשרי אבל הוחמץ על ההנחה, שהלחץ המדיני הכולל הופעל גנדנו לא על-פי לוח-מנים, אלא בהתאם להישגי צה"ל. במקרה זה ייאמר, שאילמלא כשל הפיקוד הגבוה, ניתן היה להגיע בדרום לאותה הצלחה מיבצעית נתונה באופן נכון, מהיר וזול יותר. איננו ליקש רצ"ל גור להשמיע שבחים מדוויקים ומציאותיים, הנה ענינו דומה לאנשי ההנדסה כי הם, עם שאר רעיהם מן החילות האחרים, אשר היוו את הדרג "הנמוך" (או "המבצע", או "הטקטי", שהוא הנמצא והפרי ע"ד פיסית כשדה-הקרב) גידלו כושר-ביצועי, איתנות ודבקות-במטרה ברמה כה גבוהה, שבהם הוגשם מיבצע, "אבירי" עד הנחתה מלפני אופרטיבית לאויב — מרות שהפיקוד הגבוה סיפק תיכנון, פיקוד ושליטה ומנהיגות, ברמה שהיתה בלתי-מספקת לחלוטין מבחינת הצרכים, וגם ירודה ביותר כשנעצמה.

לחידוד הדברים והבירורים הנוכח של הבעיה אציין כי בקבלנו כנתונים את התנאים והנסיבות כפי שהיו בפתיחת המלחמה, הרי מדיניות-ישראל, כמכוננת-המלחמה לאומית-טוטלית — ובכלל זה ממשלת-ישראל (או, הדרג המדיני) — פעלו, במשך ולצורך המלחמה גופא בעיני לוח, תוך מתן גיבוי וסיוע מירביים לדרג הצבאי ואי-הפרעתו. בעיקר חשוב, שהדרג המדיני סיפק — בזמן ובאופן חדר-משעי — את ההחלטות האיסטרטגיות-המדיניות, אשר כיוונו את המאמצים הצבאיים; ומצד שני הניח לדרג הצבאי את מלוא חופש השיקול וההחלטה בניהול המבצעים הצבאיים. מחזק את האמור העובדה, שהתערבות הדרג המדיני במיבצעים לא חרגה, גם במצבים הקשים ביותר, מ"עצותיו המיניסטריאליות" של דיון — שמהן יכלו אנשי-הצבא להתעלם לגמרי ואשר היו, עקרונית, תופעה רגילה ולגיטימית. כך, שעלתם הקלאסית של גנרלים כושלים, "הפוליטיקאים נעצו סכין בגב בצבא", אי-אפשר כלל שתעלה לעינינו ניהול המיבצעים ביום-הכיפורים, ואומנם לא הושמעה.

הצליחה לא התאימה

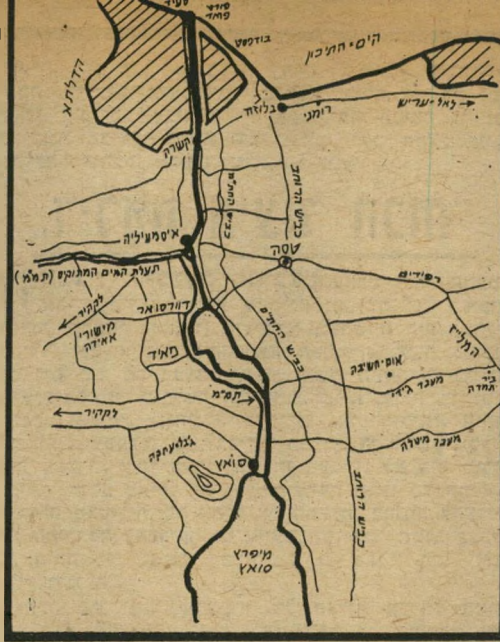
אם לא נלחמו מן השמיים בצה"ל, למרות שנעשו נסיונות לגייס את, "הכח העליון" לתרוץ הכשלונות. הכוונה בעיקר לטענות, שראש שטימיהן הוא בר-לב, שלפיהן בצה"ל הכל היה, בעצם, בסדר, ורק "ההפתעה" אשמה. בהרצאה מאלפת על נושא "ההפתעה" שערך נשוב אליה, קבע בר-לב מפורשות, כי "ישנה רתיעה מן ההכרה, שכל (ההדגשה במקור) מה שקרה במלחמת יום-כיפור, קרה בגלל ההפתעה. יש התולים את הקולר בתפיסת-לחימה ובהיערכות מטענות של צה"ל; או בקיפאון המחשבה המיבצעית בצה"ל ובהידרדרות המישמת בצבא; או ביחסי-הכוחות באמצעיה-הלחימה... (או ב) פיגעי החברה הישראלית. כל אלה מוטב שישאלו את עצמם מה היו פני המלחמה אילו היה צה"ל מגייס את המיליון-כיסוף אומלל, הגם אן, תמה בר-לב טרורית, היו מת-אלרעות ההצלחות המצריות והסוריות הראשונות? והיתה המלחמה משתכלת ביום? והיינו צולחים את התעלה רק ביום-הלחימה העשירי? אם התשובות לשאלות האלה שליליות? והן שליליות — הרי ברור שאין לחפש את התשובה... אלא במשמעות האמיתית של ההפתעה".

זוהי, כמובן, דמוגיה מסורבלת ופרימיטיבית, מסוג הטענות, שתפיסות האירגון, מבנה הכוחות וההלימה של צה"ל, כמו לתוכניותיו המבצעיות — ובתוכן תפיסת קו כרוב ותוכן ניות הגנת סיני, כגד לא נכשלו — כי לא הו" עמדו במבחן.

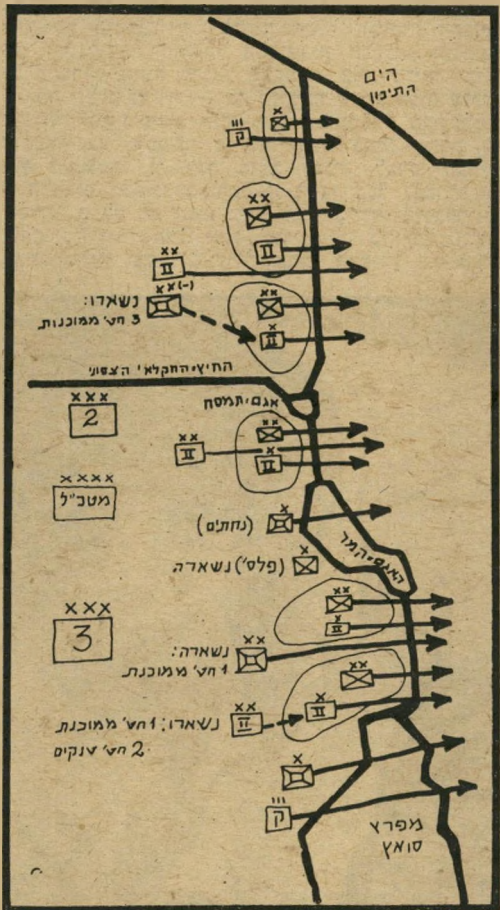
כידוע, סירב האויב לנוהג באופן שקבעו לו מתכנני צה"ל, אלא פעל — הפלא ופלא והפתעה — מתוך כוונה (מוכחת) להפר את תכנית צה"ל ולנצל מירבית את תורפותינו, לקידום מטרותיהם ולמתן מגמה מוצהרת, להביס את כוחותינו. כאילו יכלה להימצא ראייה חותכת ומוכחת יותר לכשלונו לא-לאי-כוננותן של פיסיה את תכנית מבצעית, מאשר אם במלחמה, שלקראתה הן מוכנות ובהן את אמורות להתיישם, אינן זוכות כלל להגיע לירי עמידה במבחן.

כבר הצבענו על כך, שפרשת, "ה8 בחודש" הפכה נקודת-השפל הטראומטית, דווקא מפני שבה כבר לא תפסה, "ההפתעה" המצרית. אלא, צה"ל נערך להתקפה יומה מצדו, בכח גדול ומספיק, כשכל אנגדות המילואים כבר מגויסות וערוכות בקו עם עיקר עוצמתן. השאלה האמיתית והנכונה בהקשר זה היא זו: שאותה לא שאל בר-לב — וממילא לא חיבב עצמו להשיב עליה: למה, כאשר כבר נמצא צה"ל במורא עוצמתו ופעל ביוזמתו ופני בחירתו גם אז לא ענה בידו להנחיל למצרים אותה תבוסה צבאית ניצחת, שגורשה מוחותנו בדרום וגם היתה בהישג ידם?

יש להוסיף כי, כאשר טוען בר-לב שצליחה-התעלה, כמו יתר המבצעים, לא היתה כמותוכן מראש, הוא אמנם צודק מבחינה עובדתית-טכנית, אך מהותית יש לייחס לכך את המשמעות ההפוכה מזו שאליה מתכוון

חזית הערכה בסיני

פריסת המצרים ב-6.10.73

זו היתה היערכות הצבא המצרי ממערב לתעלת-סואץ ביום 6.10.73, בשעה 14.00. החיצים מסמנים את עוצי בות הצבא המצרי שחצו את התעלה. מתוך כוח זה פולשו לסיני: 13 חטיבות טנקים; חמש חטיבות חרמ"ש ממוכנות; 16 חטיבות חי"ר ושתי "חטיבות" קומנדו. ממערב לתעלה נשארו: 2 חטיבות טנקים; חמש או ארבע חטיבות ממוכנות; חטיבת חי"ר אחת (הפולסטרייני) ועוד כוחות נוספים בעמק-הנילוס או בחיפוי ישרי עליו. עד להפסקת-האש נערכו במערב התעלה: 4 חטיבות טנקים מצריות; 6 חטיבות ממוכנות; 2 חטיבות חי"ר; 2 חטיבות צנחנים ו-1 חטיבות קומנדו.

מקרא:

- ☐ מפקדת ארמיה
- ☐ מפקדת אוגדה
- ☐ חטיבה
- ☐ אנד (מעין חטיבה)
- ☐ אנד (-אא)
- ☐ איגרה פחות חטיבה אחת
- ☐ חי"ר ממוכן (חרמ"ש)
- ☐ פלסטניאים
- ☐ קומנדו
- ☐ חי"ר
- ☐ פנקים

בר-לב: צליחת התעלה לא התאימה למתוכנן מראש כמובן זה, שבמציאות בוצעה בנסיבות יותר נוחות ויותר מבטיחות-הכרעה לטובתנו, מאדו שנחזו קודם המלחמה. הנחת, "אבירי-לב" לא רק תפסה את המצרים מפתעים טוטלית — מחדל וטימטום (צבאיים) כאלה, שזה שלנו, ב-6 באוקטובר, מתוויר לעומתם — אלא גם נערכו כך, כאילו הושיטו בכוונה את צווארם, שננחית עליהם את, "מכת החסד".

מעולם — גם לא בשיליה מלחמת העצמאות, ב"קדש" ובששת-הימים — לא החל צה"ל מיתקפה על הצבא המצרי, במצב-פתיחה כה נוח ומבטיח מבחינתנו; וגם בהיסטוריה הצבאית הכללית נתקשה למצוא דומה לו. בקבלנו את ההנחה, כי בכל מקרה (להוציא רק מאמץ ברור לכיבוש קהיר, אשר שטות דומה) היה שפון-החול המדיני מתחיל לפעול ביעילות רק 3-4 ימים אחרי תחילת "אבירי-לב" (במציאות החל שפון-החול לבלום ביעילות רק כעבור שבוע ימים מתחילת הצליחה וההיעצרות הסור פית אירעה רק כעבור יומיים נוספים — 9 ימים בסך-הכל) נוכל לומר בוודאות כי בשלב הראשון, הקובע, של המבצע, נמנעו ניצחון ישראלי מוחץ והת" מוטטות מצרית מוחלטת בגלל הפיקוד הגבוה של צה"ל; וליתר דיוק, בגלל מצב-היאותם הנחוי תה וניהול-המערב השוגה והכושל, של ברי לב, גונן זאלעזר ז"ל.

היחיד אשר קרא את הקרב, הבין מה קורה, הבחין בהודמנות, קרא לניצולה והציע את המהלכים המבצעיים הספציפיים מבטיחיה-הצלחה היה אלוף (מיל), אריאל שרון, אם אחרי הקרב, כל שרצה להעניק לברי לב הצטמצם בסטירת-לחי, נראה לי שרון כאוסף וסלחן ביותר — אולי מפני שאיננו מכיר אותו אישית, ומימי לא שוחחתי עימו ולא יריתי תחת פיקודו.

מי רצה לדפוק את מי?

בניגוד מוחלט לא השקפה אשר התקבלה בציבור — וגם בצה"ל — אין מלחמות הגנרלים, ביסודן — התנגחויות פרסונליות-פרטיות. גם אין להעלות על הדעת שמישהו מן המעורבים בן היה מסוגל להעדיף, עד כדי התחשבות פרטית על הצלחת המיבצע החיוני הזה. ביסודו של דבר, פעלו כל הנוגעים כפי שפעלו, מפני שהיו משוכנעים, על-פי מיטב ידיעתם, הבנתם ויכולתם, שכך נכון לעשות ושכאופן זה ישרתו היטב את העניין שעליו הופקדו.

חילוקי-הדעות הענייניים לבשו צורה של מלחמות פרסונליות רק מפני שכך מקובל הדבר בצה"ל — וכל-כך מקובל ושורשי, עד שיתכן מאד כי בתודעתם של אישים אלה ואחרים נתפסה הנוגדת, או השונה, של האחר, באורח איטומטי ומיידי, כניסיון מכון ומודע של "היריב" ליישב חשבון או לפגוע אישית.

אמצעיה-התיקורת, מצידם, ליבו את האש הזרה של הצגת הדברים במישור ובמונחים של יריבות אישית, מפני נטייתם הטיבית לסנסציות, בעיקר כשנוסף להן נוסף של "השיפה" גדולים. נטייה זו אינה פסולה עקרונית, ולעיתים קרובות היא מועילה מאד, אבל במקרה זה נעלמו מעל לחילוקי-הדעות האמיתיים הררי השמצות ורכילות, מוניה הולפת שופעות, שתחתם נקברו ונעלמו לגמרי השאלות החיוניות הענייניות, ומוקד הבידור והי וויכות הוסט מן העיקר אל "הבעיה" השולית וחסרת-החשיבות, "מי רצה לדפוק את מי".

מבחינת מהלך, "מלחמות הגנרלים", כפי שמשקפות יפה ובפירוט בעתונות, ניתן להבחין — לדעת, בבירור — כי מבין, בעלי-היריב, בר-לב הוא אשר עשה למען הסחה זו יותר מן האחרים: תשובתו העקרונית של הרמטכ"ל לשעבר לביקורת החרושה — אבל בהחלט העניינית והמונמקת — של שרון, שהתרכזה באורח ניהול והחמצתו של בר-לב את מבצע, "אבירי-לב" התמצתה בביטוי, "קשקוש". מותר להניח כי הסחה זו נעשתה לא מעט ביוזמתו, משום שבר-לב חסר תשובות אינטליגנטיות יותר לביקורת שהתעלה נגדו, מפני שהבעיה המבצעית, ניהול המערכה וכן ניתוחה חרוגים, ככל הנראה, מתחומי הבנתו ויכולתו המיקצועיות.

ההזדמנויות שלא נוצלו

היה נוכח שם, בשעת מעשה, גם רבי-אלוף דויד אל-עזר ז"ל, או הרמטכ"ל — ואין כל סימן כי מה שלא הבין בר-לב וקולקל, הבין אלעזר וניסה לתקן. להיפך, הוא לא רק תמך בבר-לב כמפקד — כפי שנזכר וראוי — אלא גם קיבל, לגופם ועניינית, את תפיסתו, פקודותיו וזאופן ניהול הלחימה על ידי בר-לב, תוך שהוא תורם, בכמה הזדמנויות חשובות, שגיאות משלו. על גונן אין טעם להוסיף ולהרחיב את הדיבור, השתתפותו בניהול "אבירי-לב" רק מספקת הוכחות נוספות, למי שזקוק להן, על כמה נכונות קביעות ועדת חקירה בגינו; ואם במהלך סקירת וניתוח מבצע הצליחה לא יזכר גונן מלא בעיקר בר-לב, הרי זה לא מפני שגונן איננו שותף אלא ואחראי לשיגאות, הוא בר-לב הוא שהיה, "המפקד במקום" ולכן מתאים לראות אותו כמגלם, הפיקוד הגבוה ומעשיו, המונח, "מפקדת החזית" יכול גם את, "מפקדת הפיקוד"; ולמעשה יכלול את בר-לב עם גונן.

שאלות הראויות לליבו ולבחינה הן: האם בין החמצת מיתקפת ה-8 בחודש יבין ליל 15-16 באוקטובר, בו החל "אבירי-לב", אכן התעוררו ולא נוצלו הזדמנויות טובות למיתקפה מוצלחת והאם לא כדאי היה להקדים את הצליחה, ו/או לבצעה בגורה אחרת, במקום בגורת דווארסואר, או בנוסף לה.

אדגיש את דעתי הכרוזה שהתפיסה המבי צעית אשר במוסד, "אבירי לב" לא היתה, הנכונה והיעילה ביותר, מן הבחינה האיסי